

Opgøret med den gamle linje og "de fem"

Spm. Nu er det jo de færreste kvinder, også af de kvindelige folketingsmedlemmer, der bliver formand for deres folketingsgruppe, og i det hele taget kommer ind i hvad man betragter som magtpositioner. Hvad skete der?

Svar Der skete flere ting på én gang, dels det at kvinderne kom ind og blev synlige i SF, og det gjorde de omtrent samtidig med, at jeg kom i Folketinget. Vi fik vedtaget ligeretsprogrammet i 1974 og kønskvoteringen i 76. Dels skete der nogle andre programmatisk ændringer, som handlede om decentralisering og om lytten til græsrodsbevægelserne i vores politiske arbejde – jeg har altid opfattet kvindebevægelsen som en af de græsrodsbevægelser, et politisk parti bør lytte til. Og dels var det et almindeligt generationsopgør, der gjorde, at vi fik en strid i partiet i 76–77, som meget handlede om de tre ting. Udgangen på den strid var en kraftig reduktion af antallet af medlemmer i Folketinget og en afskalning af en del af de gamle medlemmer, som havde tegnet SF i høj grad, fordi de var folketingsmedlemmer.

Spm. Og som også var mænd alle sammen?

Svar De var mænd alle sammen – undtagen én, Kristine Heltberg. Det lå på en eller anden måde lige for i 77, at jeg skulle være gruppeformand – dels fordi jeg var en af de få gamle, der var tilbage efter valget i 77, selv om jeg kun havde siddet i 4 år. Dels fordi det på en eller anden måde var en naturlig forlængelse af den aktivitet, vi havde udfoldet i de sidste tre-fire år. Og så selvfølgelig også fordi – nå ja, jeg turde godt påtage mig det. Der skal selvfølgelig også et eller andet hos én selv til, for at man siger ja til at tage sådan en lederpost, og det turde jeg godt.

Spm. Hvordan var det at blive Folketingets første kvindelige gruppeformand?

Svar Svært! Det var også svært at komme i Folketinget. Nu startede du med at spørge, hvordan jeg havde det med kvindebevægelsen, og det var måske egentlig først, da jeg havnede i folketingsgruppen, at jeg opdagede, hvor meget kvinde, jeg egentlig var. Jeg har været børnehaveleder, jeg har været afdelingsleder, jeg har haft ledende poster på seminariet – det har aldrig generet mig at have lederposter, det har jeg det fint med, jeg kan godt det kram der, men jeg har altid haft det i kvindeverdenen. Og pludselig havner jeg i den folketingsgruppe og oplever en mandschauvinisme, så jeg troede, det var løgn, jeg troede ikke, det fandtes blandt mine egne. Ikke bare skulle de kigge mig an, fordi de ikke kendte mig, det synes jeg forsåvidt er fair nok, men de skulle kigge mig særligt an, fordi jeg var kvinde og havde afløst en af deres gamle mænd, nemlig Holger Viveke. En kolossal skepsis rettet mod min person og mine evner og min formåen. Så hvis noget har styrket min kvindebevidsthed, så var det egentlig at havne i den folketingsgruppe i 73, fordi den sagde mig meget om alle de herskerstrategier, som Berit Ås nævner, og som jeg pludselig oplevede på egen krop. I stedet for at

blive kuet af det, så blev jeg vred, fordi sådan har folk sgu ikke behandlet mig, siden jeg var barn.

Jeg var da bange og sagde ikke noget og sad og krøb sammen henne i hjørnet på gruppemøderne og vidste ikke rigtig, hvad jeg skulle stille op. Jeg har altid være parat til at tage et politisk slagsmål med mine modstandere, men var ikke forberedt på at skulle slås med mine egne gruppefæller; jeg troede ikke, at det var det, jeg skulle over og bruge kræfter på. Det var en kolossal læretid for mig den tid, især det første år fra 73 til 74. Da jeg havde været der et år, så havde Morten Lange, som var gruppeformand på det tidspunkt, opdaget, at jeg godt kunne bruges. De var nok indstillet på, at jeg røg ud igen, og så var det "tak fordi vi har kendt dig", men da jeg blev genvalgt i 75, så gav han sig til at bruge mig, og så gik det lidt bedre.

Jeg har med vilje sprunget langt tilbage for at svare på, hvordan det var at blive gruppeformand og komme ind i de ledende organer og deltage i de snævre forhandlinger. Jeg vil sige, at jeg blev ganske velforberedt i de år, jeg sad sammen med de gamle mænd – ikke fordi de var så gamle, men i hele deres traditionelle opfattelse af, hvad politik er for noget, var de gamle. Derfor var jeg heller ikke så bange for at påtage mig den lederpost. Men som gruppeformand mødte jeg nogle nye "mande-strategier". Det var svært for andre, især for lederen af den socialdemokratiske folketingsgruppe, Risgård-Knudsen, at en kvinde kunne være formand for en folketingsgruppe; han måtte bruge en mellemmand, første gang vi skulle indkaldes til formandsmøde, da han ikke selv kunne henvende sig til mig.

Har en kvindelig gruppeformand en anden stil?

Spm. Har du været ude for situationer, hvor du og jeres partiformand, Gert Petersen, møder pressen, og hvor pressefolkene alene henvender sig til Gert Petersen?

Svar Ja, ustandseligt!

Spm. Hvad kan man gøre ved det?

Svar Det er kolossalt svært at gøre noget ved, fordi det virker dumt at gøre opmærksom på det direkte. Jeg har gjort to ting: Dels snakket med Gert om det bagefter, dels er jeg selv gået ind og har blandet mig i debatten. Det gjorde jeg den allerførste gang, jeg var med til forhandling med socialdemokraterne – det må have været forhandlinger efter et valg. Der sad så Anker Jørgensen og nogle andre ministre på den ene side og Gert Petersen, jeg og én til på den anden side. Jeg havde placeret mig i midten, det havde jeg gjort med vilje, fordi jeg nu var gruppeformand. Så begyndte Anker Jørgensen at tale, især henvendt til Gert. Da Anker havde talt længe, og Gert var kommet med en enkelt replik, og Anker var startet igen, så brød jeg ind og sagde, at jeg egentlig godt kunne lidt at vide, hvorfor de havde inviteret os. Så sparkede Gert mig over skinnebenet, og socialdemokraterne kiggede på

hinanden. Men Anker, det søde væsen, han gav sig til at grine og sagde: "Det kan jeg egentlig godt forstå, du spørger om, skal vi så gå til sagen". Det grinede vi også selv meget af bagefter, og Gert sagde: "Det var fint nok, det kom bare sådan lidt bag på os allesammen, for du kendte tydeligvis ikke spillet. Vi andre ved, at alle høflighedsfraserne i begyndelsen blot er starten, hvor man føler hinanden på tænderne, og så efterhånden kommer man frem til det, det egentlig drejer sig om".

Spm. Har du en anden politisk stil som gruppeformand?

Svar Ved du hvad, jeg har aldrig taget mig selv højtideligt, hverken før eller efter jeg blev gruppeformand. Jeg betragter både det at være folketingsmedlem og det at være gruppeformand som en tillidspost, som nogen har valgt mig til for en eller anden periode af mit liv, og hvis jeg bliver træt af det, kan jeg gå, og hvis de bliver træt af mig, så kan de bede mig om at gå. Disse hverv gør mig ikke til et andet menneske, end det jeg er. Det er bare én ud af mange ting, jeg har påtaget mig i mit liv. Jeg synes, jeg oplever i det traditionelle politiske mandebillede, at mænd mander sig op og bliver noget selvhøjtidelige, når de får de politiske poster, og at der også kan komme noget selvhøjtideligt i den måde, man snakker til hinanden på. Jeg har altid betragtet det som en af mine opgaver at pille ved den der højtidelighed.

Spm. Hvis du prøver at vende det om og være almindelig, risikerer du så ind imellem, at folk ikke opfatter dig som gruppeformand, fordi gruppeformænd jo puster sig op?

Svar Over for min partigruppe på 21, der farer afsted i alle verdenshjørner, kan jeg godt have brug for at være en autoritet og sige: "Nu er jeg altså kraftstjælemig træt af jer, nu gør vi sådan og sådan" – det er klart, at i det øjeblik er der ikke nogen, der er i tvivl om, at det er mig, der er gruppeformand. Men jeg ved da også godt, at hvis man får opgaver, som ligger i overkanten af, hvad man egentlig magter, så kan man have brug for at stive sig selv af med nogle udvendige attituder, det har jeg sikkert også selv anvendt.

Men jeg er helt overbevist om, at det er meget lettere for mig, end det er for mange mandlige gruppeformænd, at sige til folketingsgruppen: "jeg ved ikke, hvad vi skal sige til det her, og jeg bliver nødt til at have noget hjælp". Jeg gider ikke spille den rolle med, at gruppeformanden ved alting.

Kvindeflertal i folketingsgruppen – "fantastisk!"

Spm. Kunne du vise usikkerhed som helt ny formand, eller kan du først gøre sådan nu?

Svar Jeg kunne det også som helt ny. Det kunne jeg, fordi alle vidste, at vi stod i en vanskelig situation i 1977: Vi var røget helt ned på syv mandater, og af de syv mandater var de fire nye. Og den arbejdsmetode har været god for os, fordi den har fulgt os over voksende grupper til den vidunderlige gruppe

med kvindeflertal fra 1979 til 1981, hvor den arbejdsstil virkelig kunne udvikle sig.

Spm. Fra 79 til 81 havde I i SF syv kvindelige folketingsmedlemmer af en gruppe på 11. Det er første gang i danmarkshistorien, at en gruppe har kvindeflertal.

Svar Ja, det var helt fantastisk! Vi udviklede en anden og mere demokratisk arbejdsstil. Det gik på større åbenhed og større mod til at sige til sig selv og andre, at man har brug for hjælp. Som politiker skal man jo helst kunne svare på alt og have magt over tingene! Men vi gav os selv lov til ikke at kunne det hele, men at kunne give og modtage hjælp fra andre. Jeg synes, det var værdifuldt at opleve dette i den magtverden, politik er. Også mændene i gruppen nød det.

Spm. Kom der negative bemærkninger fra andre partier over kvindeflertallet?

Svar Jeg havde jo selv været gruppeformand nogle år og var blevet anerkendt, så det var især Gert Petersen og mig, der fik alle bemærkningerne: "Det går simpelthen ikke". "En ting er at vi skal have kvinder i folketinget, men man kan ikke bruge kvinder til alting". "En gruppe med kvindeflertal kan jo umuligt dække alle emner og udvalg". Så det blev jo afgørende for os lynhurtigt at få dækket alle posterne. Da der var gået tre måneder, kom folk tilbage og indrømmede, at vores folk klarede sig alle vegne, i skatteudvalget,

Første dag med kvindeflertal i SF's Folketingsgruppe
Foto: Alfa Foto

i finansudvalget, i miljøudvalget, og hvor de ellers sad. Og da var endda 6 ud af de 11 nye i folketinget. Men det var den bedste folketingsgruppe, vi har haft, også fordi en gruppe på elleve er så overskuelig. En gruppe på syv er for lille, da bliver arbejdet uoverkommeligt, men med elleve får vi plads i alle udvalg.

Spm. Havde I følelsen af at skrive historie?

Svar Ja, det synes jeg nok, vi havde. Jeg oplevede, at der ikke var ret mange underforståede dagsordener, ikke meget taktisk spil nedenunder det, vi gjorde. Det er nok noget af det, jeg synes er sværest i det politiske liv: Der er alt for mange skjulte dagsordener, og dem kan jeg stadig ikke med. Her er jeg stadig lidt naiv.

Mor-rollen i politik

Spm. Kan du godt skændes i politik? Udefra ser du som regel afbalanceret og mild ud?

Svar Ja, det kan jeg godt, men nogle af mine egne mener, at jeg gør det for lidt. Det er rigtigt, at der er det billede af mig, at jeg er sådan et fredeligt væsen.

Spm. Har du en slags mor-rolle i politik?

Svar Det er nok ikke helt forkert. Nogle gruppemedlemmer har sagt det sådan lidt venskabeligt, lidt hyggeligt drillende, men der er nok alligevel noget om det. Det opgør, vi havde i partiet i 76-77, det var også et generationsopgør. Derfor er mange af de nye, vi har fået ind, folk, der er væsentligt yngre, end jeg er, det er mænd, som stort set er på mine egne børns alder, og det kan selvfølgelig godt forstærke den der mor-rolle-opfattelse.

Det kan godt en gang imellem irritere de unge drenge, at jeg vil have beslutningerne lagt ud til gruppen selv, og ikke vil spille på min autoritet som gruppeformand. En gang imellem har jeg indtryk af, at de godt ville have, at jeg skar mere igennem, traf flere beslutninger på egen hånd. Det vil jeg ikke. Det er for mig noget fundamentalt ved et lederskab, at få en gruppe til at opfatte, at beslutningerne til syvende og sidst er dens og ikke lederens.

Spm. Hvordan er det efter din mening gået til, at SF er kommet i frontlinien som et parti med en kvindepolitisk profil?

Svar Det har været en dialektisk proces. I begyndelsen af 1970'erne fik vi et kontingent kvinder ind i partiet, som havde baggrund i den nye kvindebevægelse, og de ville ændre ikke alene de økonomiske strukturer, men også de kønsmæssige. Partiet måtte reagere, det var så bl.a. det, der skete i 1976-77, hvor nogle af mændene reagerede ved at afvise kvindernes krav om indflydelse. De "gamle" vandt ikke, og i stedet fik vi et parti, der stiller sig åbent over for kvindekravene og svarer igen ved at vedtage kønskvoteringen og ved at arbejde aktivt kvindepolitisk, både i folketinget og ude omkring i kommunerne. Når vi prioriterer kvindepolitikken, så tiltrækker vi nye kvinder,

både som medlemmer og som vælgere, og det giver ny inspiration til at udvikle kvindepolitikken.

Der har været mange diskussioner mellem kvinderne, både i og uden for partiet, om kvinder skal ind i politik bare af retfærdighedsgrunde, fordi vi nu udgør halvdelen af befolkningen, eller om vi skal ind for at lave kvindepolitik. Det afspejler sig også i min egen udvikling fra 1972 til nu: Dengang syntes jeg bare, jeg skulle ind og gøre min indflydelse gældende, men ved at opleve det politiske liv indefra blev jeg mere og mere overbevist om, at vi sørme også skal ind for at tilføre det politiske liv noget andet, og vi skal ind for at lave kvindepolitik. For hvis vi ikke er der til at lave kvindepolitik, så bliver den ikke taget op, så bliver kvinder ved med at være usynlige, selv i et parti som mit.

Det er spændende at se, at der på møderne i vore lokalafdelinger rundt omkring i landet i dag kommer kolossalt mange kvinder. Det er vigtigt, især i de her år, hvor vi skal passe fantastisk på ikke at tabe kvinderne på gulvet.

Spm. Synes du, at der blæser modvinde?

Svar Ja, det synes jeg. Men igen er det en dialektisk proces. På den ene side har vi nået så meget, som bestemt ikke kan væltes igen, og på den anden side så oplever vi, at de underste af kvinderne sidder i en kolossalt klemt situation og er meget truet af at ryge ud i en usynliggørelse igen fra arbejdsmarkedet. Der mener jeg, at vi har en særlig forpligtelse til selvfølgelig både at holde fast i alt det, der er nået, men også til at blive ved med at forsøge at gøre noget for dem, som ellers vil ryge af i svinget.

Spm. SF er jo det første danske parti, der har indført kønskvotering, nemlig en 40 % minimumsregel ved valg til partiets interne organer. Hvad har det betydet, hvis du skal prøve at vurdere det?

Svar Det har fremfor alt betydet et pres, der har synliggjort kvinderne i partiet. Det sjove er jo, at vi fik valgt så mange kvinder til hovedbestyrelsen i 1976, at vi udgjorde omkring 40 %, selv om vi endnu ikke brugte kønskvoteringsinstrumentet, og det siger mig noget om, at synliggørelsen/presset/kravet i sig selv kan have betydning. Den anden ting er, at kønskvotering har virket som et pres på nogle kvinder, som måske har haft lyst til at påtage sig et hverv, men som så alligevel har holdt sig lidt tilbage, fordi de har været bange for ikke at kunne klare det, måske også været bange for at lide nederlag ved ikke at blive valgt. Der har det betydet, at vi har haft lidt lettere ved at få dem frem i lyset.

Spm. Har kvinderne siddet kortere tid?

Svar Ja, det har de. Især i hovedbestyrelsen har vi oplevet en større udskiftning af kvinder end af mænd. Det har forskellige forklaringer, og jeg ved ikke rigtig, hvad jeg skal sige til det, fordi jeg synes sådan set, at det er i orden at gøre op med sig selv, at "nu sidder jeg her to år eller fire år og så gider jeg ikke mere". Men vi har jo i det politiske liv brug for både fornyelse og kontinuitet. Vi har brug for, at der er nogle, der bliver siddende et længere

stykke tid, så de kan følge udviklingen, men vi har selvfølgelig også brug for udskiftning. Jeg vil hellere have tiere udskiftning, end jeg vil undvære udskiftning.

Spm. Er din samlede vurdering af kønskvotering positiv?

Svar Helt bestemt, ingen tvivl. Modstanderne af kønskvotering siger, at kvinder skal vælges på grund af deres kvalifikationer, ikke på grund af deres køn, og mit svar er, og har altid været, og jeg synes, at jeg har fået bekræftelse for det, at kvalifikationer det er noget man kan erhverve sig, hvis man har lyst til at gå i gang med det job. Og for det andet er kvalifikationer ikke noget statisk, kvalifikationer i det politiske liv er noget, vi selv skal være med til at definere.

Spm. Modstanderne af kønskvotering siger, at det ikke er rart at blive valgt, fordi man er kvinde?

Svar Det har jeg ikke spor imod, de må godt vælge mig, fordi jeg er kvinde. En af de første, der blev valgt på kønskvotering, var Kristine Heltberg, der var arg modstander af kønskvoteringen. Hun sagde nej tak til pladsen, for hun ville ikke vælges, fordi hun var kvinde. Det vil jeg godt. Jeg tror, jeg blev det, som sagt, første gang jeg blev valgt til Folketinget.

Og så har vi jo også fået mænd valgt på kønskvotering, fordi vi jo i nogle forsamlinger har haft så mange kvinder, så det er mændene, der er blevet kvoteret ind. Det har vi da grinet noget af, fordi det jo hovedsageligt var blandt mændene, vi havde modstanden. Men der er ingen, der har foreslået reglen afskaffet.

Andre kvindelige politikere

Spm. Hvordan vælger du at blive en professionel politiker, når der er så meget arbejde?

Svar Jeg valgte ikke, men blev valgt det. Jeg har selv valgt at bevare en fuldtidsstilling som jeg udøver på mandage på Universitetet i Aarhus. Der er ikke nogen, der er så borte af det politiske liv, at de ikke kan holde sig selv. Jeg synes ikke, det gør så meget. Hvis det selvfølgelig er klart for dem personligt, hvis de ikke selv har lyst til det. Det er nok ikke en professionel og professionelt efter sig men som kvinde vælger at bevare kontakten til det.

Spm. Hvor meget tid bruger du på andet end politik?

Svar Jeg arbejder på hoved i det politiske liv og efter to eller tre dage så vil efter det gode valg i 1981, og efter at jeg syntes, at jeg havde fået hold på min egen måde i det der job, og også efter at jeg fyldte halvtreds år, har jeg valgt nogle beslutninger om at holde fri. Jeg holder ferie i Sverige, og jeg holder på ferie i mit hjem i Danmark på søndage og mandage. Jeg har arbejdet på fuld tid, men det er ikke så meget, som de mange fra Nordjylland og Østjylland, fordi jeg synes, det er vigtigt at tage ud i verden. Jeg ser, at de